

Boodschap voor de Wereldgebedsdag voor de zorg voor de schepping - 1 september 2024

Hoop en handel met de schepping

Beste broeders en zusters!

"Hoop en handel met de schepping" is het thema van de Wereldgebedsdag voor de zorg voor de schepping, die plaats vindt op 1 september 2024. Het thema is ontleend aan de brief van Paulus aan de Romeinen (8:19-25), waar de apostel uitlegt wat het voor ons betekent om naar de Geest te leven en zich richt op de zekere hoop op de verlossing die uit het geloof voortkomt, namelijk nieuw leven in Christus.

1. Laten we beginnen met een vraag, een vraag waar misschien niet meteen een duidelijk antwoord op te geven is. Als we echt gelovig zijn, hoe zijn we dan tot geloof gekomen? Het is niet eenvoudigweg omdat we geloven in iets transcendent, buiten de macht van het verstand, het onbereikbare mysterie van een afstandelijke en verre God, onzichtbaar en onbenoembaar. Zoals Paulus ons vertelt, is het omdat de Heilige Geest in ons woont. Wij zijn gelovigen omdat de liefde van God "in onze harten is uitgestort" (Rom 5,5) en de Geest is nu werkelijk "het onderpand van onze erfenis" (Ef 1,14), die ons voortdurend aanspoort om te streven naar eeuwige goederen, overeenkomstig de volheid van Jezus' authentieke menselijkheid. De Geest stelt gelovigen in staat om creatief en proactief te zijn in naastenliefde. Hij zendt ons uit op een grote reis van geestelijke vrijheid, die echter niet de spanning wegneemt tussen de denkwijze van de Geest en die van de wereld, waarvan de vruchten tegenover elkaar staan (vgl. Gal 5,16-17). We weten dat de eerste vrucht van de Geest, die alle andere samenvat, liefde is. Geleid door de Heilige Geest zijn gelovigen kinderen van God en kunnen ze zich tot Hem wenden met de woorden "Abba, Vader" (Rom 8,15), net zoals Jezus deed. Bovendien kunnen ze dat doen met de vrijheid van iemand die niet meer terugvalt in de angst voor de dood, omdat Jezus is opgestaan uit de dood. Dit is onze grote hoop: Gods liefde heeft alles overwonnen en blijft alles overwinnen. Zelfs in het aangezicht van de fysieke dood is de toekomstige heerlijkheid al verzekerd voor hen die het nieuwe leven van de Geest leven. Deze hoop stelt ook niet teleur, zoals werd bevestigd in de recente bul ter afkondiging van het komende jubileumjaar. [1]

2. Het leven van een christen is er dus een van geloof, actief in naastenliefde, en overvloedig in hoop, terwijl we wachten op de wederkomst van de Heer in heerlijkheid. We maken ons geen zorgen over het 'uitblijven' van de parousie, de tweede komst van Christus; voor ons is de belangrijke vraag of "wanneer de Zoon des mensen komt, hij het geloof op aarde zal vinden" (Lc 18,8). Geloof is een gave, de vrucht van de aanwezigheid van de Geest in ons, maar het is ook een taak die we vrijwillig op ons moeten nemen, in gehoorzaamheid aan Jezus' gebod van liefde. Dat is de gezegende hoop waarvan we moeten getuigen. Maar waar, wanneer en hoe moeten we daarvan getuigen? Zeker door te zorgen voor het 'vlees' van de lijdende mensheid. Als mensen die durven dromen, moeten we dromen met onze ogen wijd open, gedreven door een verlangen naar liefde, broederschap, vriendschap en gerechtigheid voor iedereen. Christelijk heil gaat de diepte in van het lijden van de wereld, dat niet alleen de mensheid omvat, maar ook het hele universum, de natuur zelf en de 'oikos' - het huis en de leefomgeving van de mensheid. Verlossing omvat de schepping als een "aards paradijs", moeder aarde, die bedoeld is als een plaats van vreugde en een belofte van geluk voor iedereen. Ons christelijk optimisme is gebaseerd op een levende hoop: het beseft dat alles is geordend tot de eer van God, tot de uiteindelijke voltooiing in zijn vrede en tot lichamelijke opstanding in gerechtigheid, terwijl we "van heerlijkheid tot heerlijkheid" overgaan. Toch zijn we in het voortschrijden van de tijd niet vrijgesteld van pijn en lijden: de hele schepping kreunt (vgl. Rom. 8, 19-22), wij christenen kreunen (vgl. vs. 23-25) en de Geest zelf kreunt (vgl. vs. 26-27). Dit kreunen drukt bezorgdheid en lijden uit, samen met hunkeren en verlangen. Het geeft stem aan ons vertrouwen in God en ons vertrouwen op zijn liefdevolle maar eisende aanwezigheid in ons midden, terwijl we uitkijken naar de vervulling van zijn plan, dat vreugde, liefde en vrede in de Heilige Geest is.

3. De hele schepping is betrokken bij dit proces van nieuwe geboorte en kijkt, kreunend, uit naar

haar bevrijding. Dit houdt een onzichtbaar en onmerkbaar groeiproces in, zoals dat van "een mosterdzaadje dat een grote boom wordt" of "gist in het deeg" (vgl. Mt 13,31-33). Het begin is klein, maar de verwachte resultaten kunnen oneindig blijken te zijn in hun schoonheid. Net als de verwachting van een geboorte - de openbaring van de kinderen van God - kan hoop gezien worden als de mogelijkheid om standvastig te blijven in tegenspoed, om de moed niet te verliezen in tijden van beproeving of in het aangezicht van menselijk kwaad. Christelijke hoop stelt niet teleur en bedriegt ook niet. Het kreunen van de schepping, van de christenen en van de Geest is de anticipatie en verwachting van een verlossing die al aan het werk is; toch blijven we te maken hebben met wat Paulus beschrijft als "verdrukking, benauwdheid, vervolging, honger, naaktheid, levensgevaar, zwaard" (Rom 8,35). Hoop is dus een alternatieve lezing van de geschiedenis en de menselijke aangelegenheden. Het is geen illusie, maar realistisch, met het realisme van een geloof dat ziet wat ongezien is. Deze hoop is een geduldige verwachting, zoals die van Abraham. Ik denk aan die grote visionaire gelovige, Joachim van Fiore, de Calabrische abt die, in de woorden van Dante Alighieri, "begiftigd was met een geest van profetie". [2] In een tijd van gewelddadige conflicten tussen het pausdom en het keizerrijk, de kruistochten, het uitbreken van ketterijen en groeiende wereldsgezindheid in de Kerk, kon Joachim het ideaal voorstellen van een nieuwe geest van samenleven tussen mensen, gebaseerd op universele broederschap en christelijke vrede, de vrucht van een leven geleefd in de geest van het evangelie. Ik sprak over deze geest van sociale vriendschap en universele broederschap in *Fratelli Tutti*, maar deze harmonie tussen mannen en vrouwen moet ook worden uitgebreid naar de schepping, in een "gesitueerd antropocentrisme" (*Laudate Deum*, 67) en in een gevoel van verantwoordelijkheid voor een humane en integrale ecologie, de weg naar verlossing voor ons gemeenschappelijke huis en voor ons die erin wonen.

4. Waarom is er zoveel kwaad in de wereld? Waarom zoveel onrecht, zoveel broederoorlogen die kinderen doden, steden verwoesten, het milieu vervuilen en moeder aarde geschonden en verwoest achterlaten? De heilige Paulus verwijst impliciet naar de zonde van Adam en zegt: "Wij weten immers dat de hele schepping kreunt en onder barensweeën lijdt, nog altijd." (Rom 8,22). De morele strijd van de christenen is verbonden met het "kreunen" van de schepping, sinds deze "aan de zinloosheid onderworpen werd" (v. 20). Het hele universum en elk schepsel daarin kreunt en verlangt "ongeduldig" naar het overwinnen van zijn huidige toestand en het herstel van zijn oorspronkelijke staat. Onze bevrijding omvat dus ook die van alle andere schepselen die, in solidariteit met de menselijke conditie, onder het juk van slavernij werden geplaatst. De schepping zelf werd, net als de mensheid, tot slaaf gemaakt, zij het buiten haar schuld, en vindt zichzelf niet in staat om de blijvende betekenis en het doel te vervullen waarvoor ze was ontworpen. Ze is onderhevig aan ontbinding en dood, verergerd door het menselijke misbruik van de natuur. Tegelijkertijd is de verlossing van de mensheid in Christus ook een zekere hoop voor de schepping, want "ook de schepping zal verlost worden uit de slavernij van de vergankelijkheid, en delen in de glorie van de vrijheid van Gods kinderen" (Rom 8,21). Dankzij de verlossing door Christus is het dus mogelijk om in de hoop de band van solidariteit tussen de mens en alle andere schepselen te overwegen.

5. In onze hoopvolle en volhardende verwachting van de heerlijke wederkomst van Jezus houdt de Heilige Geest ons, de gemeenschap van gelovigen, waakzaam; Hij leidt ons voortdurend en roept ons op tot bekering, tot een verandering van levensstijl om weerstand te bieden aan de aftakeling van onze omgeving en tot inzet voor die maatschappijkritiek die bovenal een getuigenis is van de reële mogelijkheid van verandering. Deze bekering houdt in dat we de arrogantie van hen die heerschappij willen uitoefenen over anderen en over de natuur zelf, waarbij deze laatste wordt gereduceerd tot een te manipuleren object, achter ons laten en in plaats daarvan de nederigheid omarmen van hen die zorg dragen voor anderen en voor de hele schepping. "Wanneer mensen beweren de plaats van God in te nemen, worden ze de ergste vijand van zichzelf" (*Laudate Deum*, 73), want de zonde van Adam heeft onze fundamentele relaties aangetast, namelijk die met God, met onszelf, met elkaar en met het universum. Al deze relaties moeten integraal hersteld, gered en "rechtgezet" worden. Geen enkele relatie kan over het hoofd worden gezien, want als er ook maar één ontbreekt, faalt al het andere.

6. "Hoop en handel" met de schepping betekent dus vooral de krachten bundelen en samen optrekken met alle mannen en vrouwen van goede wil. Zo kunnen we helpen om opnieuw na te denken over "onder andere het vraagstuk van de menselijke macht, de betekenis en de grenzen

ervan. Onze macht is in een paar decennia enorm toegenomen. We hebben indrukwekkende en ontzagwekkende technologische vooruitgang geboekt, en we realiseren ons dat we ook zeer gevaarlijk zijn geworden, in staat om het leven van vele wezens en ons eigen voortbestaan in gevaar te brengen" (Laudate Deum, 28). Ongecontroleerde macht creëert monsters en keert zich vervolgens tegen ons. Daarom is het vandaag de dag dringend nodig om ethische grenzen te stellen aan de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie, omdat haar vermogen tot berekening en simulatie gebruikt zou kunnen worden voor overheersing over de mensheid en de natuur, in plaats van ingezet te worden voor het nastreven van vrede en het algemeen welzijn, ten dienste van de integrale ontwikkeling van de mens en de gemeenschap (vgl. [Boodschap voor de Werelddag van de Vrede 2024](#)).

7. "De Heilige Geest vergezelt ons op elk moment van ons leven". Dit werd duidelijk begrepen door de jongens en meisjes die samenkwamen op het Sint Pietersplein voor de eerste Werelddag van de Kinderen, die werd gehouden op Drievuldigheidszondag. God is geen abstract begrip van oneindigheid, maar de liefhebbende Vader, de Zoon die de vriend en verlosser is van ieder mens, en de Heilige Geest die onze stappen leidt op het pad van naastenliefde. Gehoorzaamheid aan de Geest van liefde verandert ons denken radicaal: van "roofdieren" worden we "beheerders" van de tuin. De aarde wordt aan onze zorg toevertrouwd, maar blijft God toebehoren (vgl. Lev 25,23). Dit is het "theologisch antropocentrisme" dat de joods-christelijke traditie kenmerkt. Het recht opeisen om de natuur te bezitten en te domineren en haar naar believen te manipuleren, vertegenwoordigt dus een vorm van afgoderij, een prometheïsche versie van de mens die, bedweld door zijn technocratische macht, de aarde arrogant in een 'ont-genadigde' toestand plaatst, beroofd van Gods genade. Inderdaad, als de genade van God Jezus is, die stierf en opstond, dan klinken de woorden van Benedictus XVI zeker waar: "Niet de wetenschap verlost de mens. De mens wordt verlost door de liefde" ([Spe Salvi](#), 26), de liefde van God in Christus, waarvan niets en niemand ons ooit kan scheiden (vgl. Rom 8,38-39). De schepping is dus niet statisch of in zichzelf besloten, maar wordt voortdurend naar de toekomst getrokken. Vandaag de dag, dankzij de ontdekkingen van de hedendaagse fysica, wordt de band tussen materie en geest steeds meer intrigerend voor ons om te begrijpen.

8. De zorg voor de schepping is dus niet alleen een ethische kwestie, maar ook een bij uitstek theologische, want het is het punt waarop het mysterie van de mens en het mysterie van God elkaar kruisen. Dit snijpunt kan "scheppend" worden genoemd, omdat het zijn oorsprong vindt in de liefdesdaad waarmee God de mens in Christus heeft geschapen. Deze scheppende daad van God maakt de vrijheid en moraliteit van alle menselijke activiteit mogelijk en fundeert deze. We zijn vrij juist omdat we geschapen zijn naar het beeld van God die Jezus Christus is, en als gevolg daarvan zijn we 'vertegenwoordigers' van de schepping in Christus zelf. Een transcendente (theologisch-ethische) motivatie spoort christenen aan om gerechtigheid en vrede in de wereld te bevorderen, niet in de laatste plaats door de universele bestemming van goederen. Het gaat om de openbaring van de kinderen van God waar de schepping op wacht, kreunend als in barensweeën. Op het spel staat niet alleen ons aardse leven in de geschiedenis, maar ook en vooral onze eeuwige toekomst, het 'eschaton' van onze zegen, het paradijs van onze vrede, in Christus, de Heer van de kosmos, gekruisigd en verzezen uit liefde.

9. "Hoop en handel" met de schepping betekent dus een geïncarneerd geloof beleven, een geloof dat kan binnentreden in het lijdende en hoopvolle 'vlees' van anderen, door te delen in de verwachting van de lichamelijke opstanding waartoe gelovigen in Christus de Heer zijn voorbestemd. In Jezus, de eeuwige Zoon die menselijk vlees aannam, zijn we werkelijk kinderen van de Vader. Door geloof en doopsel begint ons leven in de Geest (vgl. Rom 8,2), een heilig leven, geleefd als kinderen van de Vader, zoals Jezus (vgl. Rom 8,14-17), want door de kracht van de Heilige Geest leeft Christus in ons (vgl. Gal 2,20). Zo kan ons leven een lied worden van liefde voor God, voor de mensheid, met en voor de schepping, en de volheid vinden in heiligheid. [3]

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 27 juni 2024

FRANCISCUS

[1] cf. [Spes non confundit - pauselijke bul ter afkondiging van het Jubeljaar 2025 - Decreet over het verlenen van een volle aflaat tijdens het Jubeljaar 2025](#)

[2] De Goddelijke Komedie, Paradiso, Canto XII, 141.

[3] De Rosminiaanse priester Clemente Rebora drukte dit poëtisch uit: "Als de schepping in Christus opstijgt naar de Vader, wordt alles op een mysterieuze manier de arbeid van geboorte. Hoeveel sterven is er nodig om het leven geboren te laten worden! Maar uit één Moeder alleen, die goddelijk is, komen we gelukkig aan in het licht. We worden geboren in een leven dat liefde voortbrengt met tranen. Haar verlangen, hier beneden, is poëzie; maar heiligheid alleen kan het lied voltooien" (Curriculum vitae, "Poesia e santità": Poesie, prose e traduzioni, Milaan 2015, p. 297).

Werkvertaling: Rita Boeren, Attent